

Ігор ДЖОДЖИК

здобувач освітньо-професійної програми

«Менеджмент закладів охорони здоров'я», ЗУНУ

Науковий керівник – д.м.н., професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ЗУНУ Григорій КОРИЦЬКИЙ

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЛІКАРЯ ТА ПАЦІЄНТА В ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Для підвищення адаптивності та стійкості до змін споживчої поведінки необхідно цілеспрямовано проводити організаційні зміни як еволюційного, так і революційного характеру [1]. Складність та суперечливість соціальних, економічних процесів, реформи в охороні здоров'я призводять до зміни духовно-моральних орієнтирів у суспільстві та сфері охорони здоров'я й необхідності врахування впливу сучасних тенденцій і викликів на систему морально-етичних цінностей медичних працівників. Це обумовлює актуальність питання вдосконалення механізму побудови етики взаємовідносин лікаря та пацієнта в закладі охорони здоров'я.

Етика лежить в основі людської поведінки, здійснення управлінської діяльності, прийняття суспільно орієнтованих рішень, в тому числі, в сфері охорони здоров'я. Етика – наука, що визначає моральні цінності особистості, її вчинків та схильностей, тобто допомагає розмежовувати поняття добра і зла, совісті і честі, справедливості та сенсу життя [2].

Досліджуючи сучасні реалії українського суспільства, автор праці [3] відзначає, що сьогодні не достатньо майбутньому лікареві мати професійні знання та вміння для того, щоб приступити до виконання безпосередньо своїх обов'язків, не менш важливим є і розуміння стану цього суспільства, тих соціальних груп, які в ньому найбільш незахищені, та пошук засобів медичної допомоги і поза можливостями медичного закладу (спонсорська допомога на лікування або оперативне втручання тощо), не зважаючи на те, що це не входить в безпосередні професійні обов'язки лікаря [3].

Те, що лікар в суспільстві – це не тільки професіонал своєї справи, а людина, яка керується певними принципами та етичними нормами, підтверджує й те, що існує наука – медична деонтологія, яка розкриває всі ці аспекти, які супроводжують професійну діяльність не тільки лікаря, але й усього персоналу медичного закладу [4].

Сьогодні, на думку В.Попової [5], система етичних переконань В.Ф.Войно-Ясенецького може розглядатися як можливий підхід до побудови і теоретичних підстав, і самої практики медичної етики, що надає не лише безперечну теоретичну значущість в контексті дослідження вітчизняної етичної традиції, але і особливу актуальність в умовах сучасного суспільства, котре гостро потребує надбання і обґрунтування духовно-морального орієнтиру свого розвитку [5].

Деонтологічна модель поведінки медичного персоналу в нашій країні з'явилась в середині ХХ століття і була запропонована видатним радянським вченим-онкологом академіком М.М.Петровим, який ввів ці поняття в обіг медичної практики, замінивши поняття «етика», яке не дуже подобалось можновладцям того періоду, на поняття «деонтологія». Під цим М.М.Петров розумів обов'язкове додержання медичними працівниками принципу дотримання свого обов'язку відповідно до спеціалізації, в якій працює лікар чи медична сестра [6].

Життя та здоров'я людини — головні, фундаментальні цінності. Діяльність лікаря спрямована на їх збереження від моменту зачаття та вимагає від нього гуманного ставлення до людини, поваги до її особистості, співчуття та співучасті, доброзичливості, благодійності і милосердя, терплячості, взаємодовіри, порядності та справедливості. Лікар по винен пам'ятати, що головний суддя на його професійному шляху — це, насамперед, совість. Ці моральні засади систематизовані в Етичному кодексі лікаря України з урахуванням положень Міжнародного кодексу лікарської етики, Гельсінкської декларації, Загальної декларації про геном і права людини й Конвенції про захист прав та гідності людини з огляду на застосування досягнень біології та медицини. Цей Кодекс призначений для застосування у професійній діяльності лікарів і науковців, сфера професійної діяльності яких охоплює пренатальне та постнатальне життя та здоров'я людини, її народження та смерть.

Від моменту прийняття лікарем рішення про особисте надання будь-якій людині необхідної лікарської допомоги або про залучення її до наукових досліджень як волонтера він повинен планувати свої дії стосовно цієї людини і стосунки з нею на засадах загальнолюдської етики і моралі, проголошеної Клятвою лікаря України, лікарської деонтології, а також Етичного кодексу лікаря України та Міжнародного кодексу лікарської етики.

Лікар несе відповідальність за якість і гуманність медичної допомоги, яка

надається пацієнтам, та будь-яких інших професійних дій щодо втручання в життя та здоров'я людини. У своїй роботі він зобов'язаний дотримуватись Конституції і законів України, діючих нормативних документів стосовно лікарської практики, з урахуванням особливостей захворювання, використовувати методи профілактики, діагностики і лікування, які вважає найбільш ефективними в кожному конкретному випадку, виходячи з інтересів хворого. У разі необхідності лікар зобов'язаний звернутися за допомогою своїх колег [7].

У ситуаціях надання допомоги хворому, за обставин які не передбачені законодавством, нормативними актами і посадовими інструкціями, лікар зобов'язаний враховувати, насамперед, інтереси хворого, принципи лікарської етики і моралі. Дії лікаря повинні бути спрямовані на досягнення максимальної користі для життя і здоров'я пацієнта, його соціального захисту. Протягом всього лікування під час надання інформації хворому про його стан і рекомендоване лікування лікар повинен брати до уваги персональні особливості пацієнта, стежачи за оцінкою хворим ситуації.

Лікар не повинен:

- без достатніх фахових причин втручатися в приватні справи пацієнта і членів його родини;
- наражати пацієнта на невиправданий ризик, а тим більше використовувати свої знання в негуманних цілях. При виборі будь-якого методу лікування лікар, насамперед, повинен керуватися не тільки принципом «не нашкодь», але й «принеси найбільшу користь».

Лікар зобов'язаний приділяти пацієнту достатньо часу і уваги, необхідні для встановлення правильного діагнозу, виконання повного обсягу допомоги, обґрунтування приписів і рекомендацій щодо подальшого лікування, надання їх хворому у детальному і зрозумілому для нього вигляді.

Лікар не має права свідомо перебільшувати чи занижувати оцінку тяжкості захворювання з метою отримання пацієнтом соціального захисту і матеріальної підтримки, що не відповідають реальному стану його здоров'я.

Підсумовуючи зазначимо, що в закладах охорони здоров'я слід використовувати модель колегіальної взаємодії лікаря та пацієнта. Доцільна для застосування модель характеризується взаємною довірою і повагою сторін взаємодії (лікаря та пацієнта та пацієнта до лікаря) і спрямована на досягнення

спільного результату через співпрацю. Також, сьогодні важливою частиною роботи медичного працівника є уміння налагодити вербальний і невербальний контакт з пацієнтом. Лікар і пацієнт повинні синхронізувати свою діяльність, налагодити співпрацю в ході лікування. Для цього важливо вибудовувати взаємини так, щоб утримувати постійний прямий і зворотний зв'язок з пацієнтом. Цьому сприятиме розвиток комунікативної компоненти в процесі побудови етичних взаємовідносин лікаря та пацієнта.

Список використаних джерел:

1. Августин Р.Р., Демків І.О. Управлінські інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/16.pdf
2. Морально-етичні та психологічні аспекти медичної діяльності лікарів загальної практики: Навчально-методичний посібник, підготовлений на кафедрі громадського здоров'я факультету післядипломної освіти Ужгородського національного університету. Автори: Рогач І.М., Качала Л.О., Погоріляк Р.Ю. Ужгород, 2010. 64 с.
3. Лікарська етика та медична деонтологія – невід'ємні складові частини навчально-виховного процесу у вищих медичних навчальних закладах: тези доповідей навчально-методичної конференції (12 березня 2009 року). ВНМУ. Вінниця : ВНМУ, 2009. 97 с.
4. Дудікова Л.В. Особливості формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 4. С. 144–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnprv_ppn_2014_4_15
5. Попова В. В. Этические воззрения В. Ф. Войно-Ясенецкого / дис... канд. философских наук. Этика. Шуя. 2009. 16с. URL: <http://www.dissercat.com/content/eticheskievozzreniya-vf-voino-yasenskogo#ixzz5VLXAq7JK>.
6. Літвак А. Вплив держави на виховання етичних цінностей медичного персоналу. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2019. Вип. 24. С. 55-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2019_24_8
7. Етичний кодекс лікаря України. Газета здоров'я України. 2009. № 19. С.30-31.